

Collectie sieraden en archief Emmy van Leersum

Emmy van Leersum (Hilversum 1930-1984 Amsterdam)

Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch – SM's
's-Hertogenbosch

1964-1984. Diverse materialen, waaronder goud, zilver, aluminium, textiel, roestvrij staal, papier (gelamineerd in pvc), acryl, messing en nylon
Gemerkt: *GIJS+EMMY*, *EMMY v LEERSUM* of *EVL* (meesterteken)
Herkomst: Collectie Gijs Bakker, Amsterdam (2010)

Het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch – SM's is een museum voor hedendaagse beeldende kunst en vormgeving. In zijn collectievorming richt het zich exclusief op keramiek en sieraden. Bij dit laatste verzamelgebied vormt de Nederlandse sieraadvormgeving een belangrijk aandachtsgebied, en dan met name die van de sleutelfiguren uit de afgelopen vijf decennia. Sieraadontwerper Emmy van Leersum is zeker zo'n sleutelfiguur. Met hulp van de Vereniging Rembrandt wist het SM's onlangs een bijzondere en omvangrijke collectie van haar werk te verwerven.

Ontwerpster Emmy van Leersum toont een halskraag met sluiting naar eigen ontwerp, ca. 1968

In 1993 realiseerde SM's – toen nog onder de naam Het Kruithuis – de tentoonstelling *Gebroken Lijnen/Broken Lines, Emmy van Leersum 1930-1984*, die aansluitend op reis ging naar Oostende en Montréal. Bij dit overzicht werd een gelijknamige monografie uitgegeven. Het lag indertijd voor de hand dat het Bossche museum een tentoonstelling en publicatie zou wijden aan het werk van Emmy van Leersum, aangezien het in de loop der jaren de grootste collectie sieraden van haar hand in binnen- en buitenland had opgebouwd. Op dit moment bestaat deze uit 164 sieraden en ontwerptekeningen. Het grootste deel hiervan, 96 stuks, werd gevormd door een langdurige bruikleen die het museum in 1999 ontving uit de privécollectie van Van Leersums echtgenoot Gijs Bakker. Toen hij deze langdurige bruikleen te koop aanbood, was het SM's vanzelfsprekend zeer geïnteresseerd. Van Leersums werk speelde namelijk een cruciale rol in de ontwikkeling van de naoorlogse sieraadvormgeving in Nederland en neemt ook binnen de museumcollectie een sleutelpositie in.

BIOGRAFISCHE SCHETS

Emmy van Leersum wordt in 1930 geboren te Hilversum. Ze studeert in 1962 af aan het Amsterdamse Instituut voor Kunstnijverheid, waar ze onder andere bij Marinus Zwollo lessen volgt. Na haar studie werkt ze een jaar in Stockholm. In 1965 opent ze samen met Gijs Bakker het 'Atelier voor Sieraden' in Utrecht. Bakker en Van Leersum, die een jaar later met elkaar trouwen, bedienen zich in die tijd van een gezamenlijk stempel *GIJS+EMMY*.

Bakker en Van Leersum willen in hun werk tot de essentie van het sieraad komen door het te ontdoen van zijn historische ballast. Het materiaal wordt per ontwerp besloten. Goud kan gebruikt worden vanwege zijn hardheid en veerkracht, maar niet vanwege de glamour. Sieraden zijn er niet om de status van de drager te verhogen, maar dienen een bewuste, persoonlijke keuze te zijn, die past in een totaalbeeld. In de galerie van Riekje Zwart te Amsterdam, waar Bakker en Van Leersum zelf ook exposeren, komen ze in aanraking met het werk van kunstenaars als Ad Dekkers, waardoor zij zeer geboeid raken. Ook producten uit de industriële vormgeving, met hun gladde en neutrale uiterlijk, hebben hun interesse.

In 1967 exposeren Bakker en Van Leersum in het Stedelijk Museum Amsterdam. Ze tonen grote, sobere halskragen van aluminium die uit een sciencefictionfilm lijken te komen. De kragen worden in combinatie met jurkjes op modellen getoond. Dit is een primeur voor het museum en betekent de doorbraak van het echtpaar. Aan het eind van de jaren zestig richten Bakker en Van Leersum zich meer op vormonderzoek, wat leidt tot series, met

cirkels en cilinders als uitgangspunt. Heldere vormen, waarin telkens minieme veranderingen worden aangebracht op basis van geometrische patronen. Deze werkwijze sluit aan bij eigentijdse stromingen in de beeldende kunst, zoals de minimal art. De hiermee gepaard gaande schaalvergroting en versobering van de vormtaal zijn goed zichtbaar in Van Leersums armbanden uit die periode. Dit streven naar essentiële vormgeving en de consequente uitwerking van ontwerpprincipes zal een constante in haar oeuvre blijven.

Halverwege de jaren zeventig vindt Van Leersum met het materiaal pvc (waarmee zij papier lamineerde) een manier om haar ontwerpen nog directer om te zetten in een eindproduct. Het leidt tot lichtere maar nog steeds zeer systematisch vormgegeven werken. In een reeks ogenschijnlijk eenvoudige gouden sieraden uit eind jaren zeventig blijft slechts de lijn als beeldend element over. Series uit deze periode, zoals 'Gebroken lijnen', zijn kenmerkend voor Van Leersums opvattingen. In het begin van de jaren tachtig keert zij weer terug naar het pvc, waarbij

Armband [40] (serie 'Vouwen en inzagingen')

Emmy van Leersum
1970-71. Aluminium.

STEDELIJK MUSEUM 'S-HERTOGENBOSCH - SM'S

kleur nadrukkelijker dan voorheen haar intrede doet. Tot haar dood op 2 november 1984 blijft de ontwerper, ondanks haar ziekte, werken aan haar laatste collectie met dezelfde intensiteit die het hele oeuvre kenmerkt.

Het baanbrekende karakter van haar werk ontketende een revolutie binnen het sieraadvak. Nationaal én internationaal trok het sterk de aandacht. De invloed van Van Leersum op jonge sieraadontwerpers is nog altijd onverminderd groot.

BELANG COLLECTIE VAN LEERSUM

Emmy van Leersum was een aanjager van vernieuwing binnen de naoorlogse Nederlandse sieraadvormgeving. Samen met haar partner Gijs Bakker heeft de vroeg overleden ontwerper de ontwikkeling van het sieraad, ook in theoretische zin, voorgoed naar een hoger plan getild. Daarnaast heeft haar werk in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw samen

met dat van Bakker in het buitenland veel belangstelling gegenereerd. Mede daardoor is de Nederlandse sieraadvormgeving sindsdien verzekerd van een plek binnen de internationale ontwerpwereld. Dat een collectie sieraden van een dergelijke belangrijke ontwerpster en van deze omvang inclusief archief werd aangeboden, was dan ook een unieke kans die het SM's met beide handen wilde grijpen.

Dit soort collecties komt maar zelden in zijn geheel op de markt. Dat maakt ze dan ook zeer gewild. Een verzameling als deze geeft namelijk een uitzonderlijk beeld van de ontwikkelingen binnen een oeuvre. Zeldzame vroege stukken zijn vertegenwoordigd, maar ook talloze prototypes, eenmalige experimenten en eerste exemplaren. Naast deze exclusieve stukken zijn ook alle sleutelstukken aanwezig. Hiermee verschaft de verzameling in één keer een bijna compleet overzicht van Van Leersums carrière. De interne processen van het oeuvre zoals de veranderende vormtaal, technische innovaties en het wisselende (en vernieuwende) materiaalgebruik zijn zo dus op de voet te volgen, zeker in combinatie met de al in het SM's aanwezige stukken. Daarnaast speelt de bijzondere herkomst een grote rol. Er is in dit soort gevallen namelijk

sprake van een dubbel auteurschap; niet alleen de werken zelf zijn van de hand van de maker, maar ook de uit het oeuvre gemaakte selectie. Dit geeft de collectie los van haar geldelijke en documentaire waarde nog een extra lading; zij verwordt tot een egodocument, een persoonlijk verhaal.

De (museale) kwaliteit, historische betekenis en omvang maken verwerving van deze verzameling sieraden al meer dan de moeite waard. Bovendien is deze collectie onlosmakelijk verbonden met de cruciale ontwikkelingen in de Nederlandse sieraadvormgeving én met haar maker. Het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch is dan ook zeer verheugd dat de Vereniging Rembrandt zijn mening deelt dat de 'Collectie Emmy van Leersum' in deze verzameling optimaal tot haar recht komt en dat zij daarom bereid was de aankoop ervan te ondersteunen♦

Fredric Baas
Conservator collecties

Bronnen

A. von Graevenitz, G. Staal et al., *Gebroken Lijnen/ Broken Lines, Emmy van Leersum 1930-1984*, 's-Hertogenbosch/Gent, 1993

www.designws.com

Armband [114a] (serie 'Gebroken lijnen')
Emmy van Leersum
1982-84. PVC, inkt.
STEDELIJK MUSEUM 'S-HERTOGENBOSCH - SM'S

Collier met sluiting [105] (serie 'Gebroken lijnen')
Emmy van Leersum
1980-82. Witgoud, geelgoud 14 kt.
STEDELIJK MUSEUM 'S-HERTOGENBOSCH - SM'S